

ANNA MŁYNARCZUK-SOKOŁOWSKA, AGNIESZKA SOŁBUT

Człowiek pogranicza – wyzwania humanistycznej edukacji, Białystok, 21–22 maja 2019

Pogranicze jako obszar, dla którego znamieną jest bogata spuścizna kulturowa, dialog międzyludzki i międzykulturowy oraz możliwość ciągłej refleksji na temat własnej tożsamości, jest miejscem z dużym potencjałem zarówno z jednostkowego, jak i grupowego punktu widzenia¹. Człowiek funkcjonujący na pograniczu kulturowym ma możliwość konstruowania swojej tożsamości w oparciu o przynależność do dwóch lub więcej grup narodowych, etnicznych oraz religijnych i wyznaniowych. Człowieka pogranicza cechuje zatem rozproszona tożsamość kulturowa, kształtująca się w toku procesów i zjawisk wzajemnego przenikania się kultur, nakładania się ich oraz zderzenia w różnych formach (Nikitorowicz, 1996, ss. 66; Nikitorowicz, 2018).

Pogranicze jest kategorią niezwykle istotą w toku refleksji naukowo-badawczej na temat tożsamości człowieka, relacji międzygrupowych oraz edukacji w warunkach zróżnicowania kulturowego. Pogranicze w rozumieniu edukacyjnym to ruch na stykach, na krawędziach, na obrzeżach, gdzie obok siebie funkcjonują odrębne tradycje myślowe. W tym przypadku chodzi o motywowanie do wysiłku, zachęcanie do opuszczania centrum i uwalniania się z ograniczeń, z jednoprojektowych, dogmatycznych sądów (Nikitorowicz, 1996, ss. 66; Nikitorowicz, 2018). Ważnym celem edukacji na pograniczu jest kształtowanie potrzeby wychodzenia na pogranicza myślowe, wzbudzania potrzeb poznawczych i emocjonalnych, takich jak: zdziwienie, odkrywanie, dialog, negocjacja ((Nikitorowicz, 1996, ss. 66; Nikitorowicz, 2018).

¹ Na płaszczyźnie nauk społecznych pogranicze najczęściej opisywane jest w ujęciu terytorialnym, treściowo-kulturowym, interakcyjnym oraz świadomościowym. Szerzej na ten temat zob. m.in. Nikitorowicz, J. 2009. *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa: WAiP; Nikitorowicz, J. 2001. *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja Międzykulturowa*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie „Trans Humana”; Sadowski, A. 1996. Od miast przygranicznych do miast pogranicza. *Pogranicze. Studia społeczne*. 5, ss. 5–25.

W dniach 21–22 maja 2019 roku na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku², na terenie północno-wschodniego pogranicza Polski, w miejscu, w którym tożsamość jednostki jest budowana na płaszczyźnie różnorodności kulturowej, odbyła się XIV konferencja naukowa z cyklu Edukacja Międzykulturowa. Spotkanie naukowe zostało zorganizowane pod hasłem „Człowiek pogranicza – wyzwania humanistycznej edukacji” przez Katedrę Edukacji Międzykulturowej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku przy współpracy z Zespołem Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej przy KNP PAN oraz Stowarzyszeniem Wspierania Edukacji Międzykulturowej.

Konferencja została objęta honorowym patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN oraz Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu w Białymstoku prof. dr. hab. Roberta Ciborowskiego.

W skład komitetu naukowego wchodził: prof. dr. hab. Tadeusz Lewowicki, prof. dr. hab. Bogusław Śliwerski, prof. dr. hab. Stefan Kwiatkowski, prof. dr. hab. Zbyszko Melosik, prof. dr. hab. Barbara Kromolicka, prof. dr. hab. Marek Konopczyński, prof. dr. hab. Mirosław Szymański, prof. dr. hab. Zenon Gajdzica. Komitet organizacyjny tworzyli: prof. dr. hab. Mirosław Sobecki, dr. hab. Dorota Misiejuk, prof. UwB, dr. hab. Jolanta Muszyńska, prof. UwB, dr. hab. Tomasz Bajkowski, dr. hab. Tomasz Sosnowski, dr. Joanna Sacharczuk – (sekretarz konferencji), mgr Urszula Namiotko (sekretarz konferencji). W spotkaniu naukowym wzięło udział około 180 osób. Grono uczestników konferencji tworzyli naukowcy (z kilkudziesięciu polskich i zagranicznych ośrodków naukowych), praktycy – przedstawiciele instytucji/organizacji zajmujących się edukacją i wychowaniem oraz podmiotów samorządowych. Referaty, komunikaty oraz postery zaprezentowało łącznie 100 osób.

Konferencja naukowa zorganizowana przez Katedrę Edukacji Międzykulturowej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku stanowiła kontynuację cyklu rozpoczętego w połowie lat 90. ubiegłego wieku, konferencją w Ciechanowcu w 1994 roku³. Przez minione 25 lat ośrodek biało-

² Aktualna nazwa Wydziału (od 1 października 2019 roku) to Wydział Nauk o Edukacji. Katedra Edukacji Międzykulturowej (organizator konferencji) obecnie nosi następującą nazwę: Katedra Edukacji Międzykulturowej i Elementarnej.

³ Każda z organizowanych konferencji poświęcona jest innemu zagadnieniu. Należą do nich: *Edukacja międzykulturowa w kręgu potrzeb, oczekiwań i stereotypów* (Ciechanowiec 1994); *Rodzina wobec wyzwań edukacji międzykulturowej* (Białystok 1996); *Edukacja międzykulturowa w wymiarze instytucjonalnym* (Supraśl 1998); *Kultury tradycyjne a kultura globalna. Konteksty edukacji międzykulturowej* (Białystok

stocki za przyczyną swego lidera Profesora Jerzego Nikitorowicza i zbudowanego przez niego zespołu stał się znaczącym miejscem podejmowania refleksji naukowej, badań oraz działań metodycznych skupionych wokół edukacji międzykulturowej. Niezwykle istotnym elementem pracy zespołu na przestrzeni lat były (i wciąż są) analizy dotyczące tożsamości (jednostkowej i grupowej), relacji międzygrupowych i edukacji w warunkach pogranicza.

Organizację i przebieg Konferencji powiązano z jubileuszem 40-lecia pracy Profesora Jerzego Nikitorowicza na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku oraz z 25-leciem powołania i funkcjonowania Katedry Edukacji Międzykulturowej pod jego kierunkiem. W związku z tym konferencja naukowa miała wyjątkowy, uroczysty charakter. Tytuł konferencji nawiązywał do tożsamości oraz działalności naukowo-badawczej Jubilata – badacza pogranicza – od lat związanego z północno-wschodnim pograniczem.

Dyskusje prowadzone podczas konferencji były skupione wokół następujących obszarów tematycznych:

- twórczość i tożsamość człowieka nauki – humanizm w zdehumanizowanym świecie,
- wielo- i międzykulturowość w refleksji pedagogicznej – wyzwania XXI wieku,
- pogranicze – idea i człowiek w perspektywie pedagogiki i nauk pokrewnych,
- kulturowe uwarunkowania procesu wychowania w sytuacji dynamizmu przemian współczesnego świata.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonano w dniu 21 maja 2019 roku w Auli im. J. Korczaka na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku. Licznie zgromadzonych gości powitał dr hab. prof. UwB

2000); *Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego* (Augustów 2002); *Region – Tożsamość – Edukacja* (Augustów 2004); *Kultury narodowe na pograniczach* (Augustów 2005); *Etniczność i obywatelskość w Nowej Europie* (Olecko 2006); *Wspólnoty a migracje. Konteksty edukacji międzykulturowej* (Białowieża 2008); *Edukacja międzykulturowa – dokonania i perspektywy* (Olecko 2010); *Kompetencje do komunikacji międzykulturowej w aspekcie tradycyjnej wielokulturowości regionu i procesów migracyjnych* (Supraśl 2012); *Wielokulturowość – Edukacja – Tożsamość* (Warszawa – Białystok 2012); *Społeczeństwa wielokulturowe – dynamika, zmienności nieprzewidywalność. Ku jakim strategiom w edukacji międzykulturowej* (Lipowy Most 2014); *Polityka edukacyjna w kształtujących się społeczeństwach wielokulturowych* (Lipowy Most 2016).

Mirosław Sobecki, dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku, zwracając uwagę na tematykę konferencji, jubileusz prof. dr. hab. Jerzego Nikitorowicza oraz Katedry. Następnie wystąpił rektor Uniwersytetu w Białymstoku prof. dr. hab. Robert Ciborowski, nadając Jubilatowi tytuł Zasłużonego dla Uniwersytetu w Białymstoku.

Po czym miały miejsce wystąpienia gości usytuowane w kontekście tematyki *Humanistyka i pedagogika wobec wyzwań przyszłości*. Jako pierwszy głos zabrał prof. dr. hab. Tadeusz Lewowicki, Honorowy Przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, rozważając, jak współcześnie pojmować edukację humanistyczną. Profesor dr. hab. Bogusław Śliwerski, przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, wygłosił referat na temat *Pedagogika wobec przyszłości*. Temat *Pedagogia przejścia i pogranicza* podjął prof. dr. hab. Kazimierz Zbigniew Kwieciński (Członek rzeczywisty PAN). O tożsamości naukowca, o władzy i wolności umysłu mówił zaś prof. dr. hab. Zbyszko Melosik (wiceprzewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN).

Istotnym punktem konferencji było wystąpienie Jubilata prof. dra hab. Jerzego Nikitorowicza, który przybliżył swoje dotychczasowe lata pracy, tematykę podejmowanych badań, dokonania oraz plany na przyszłość. Następnie zespół Katedry Edukacji Międzykulturowej złożył życzenia Panu Profesorowi, dziękując tym samym za wieloletnią współpracę. Po czym została wręczona księga jubileuszowa pt. *Człowiek pogranicza. Wyzwania humanistycznej edukacji*, redagowana przez Mirosława Sobeckiego, Dorotę Misiejuk, Jolantę Muszyńską oraz Tomasza Bajkowskiego (2019), stanowiąca efekt pracy kilkudziesięciu naukowców z Polski i zagranicy współpracujących z Jubilatem na przestrzeni lat.

Następnie miały miejsce wystąpienia okolicznościowe oraz głosy laudacyjne. Słowa uznania pod adresem Pana Profesora Jerzego Nikitorowicza skierowało kilkadziesiąt osób. Byli to przedstawiciele ośrodków akademickich, instytucji/organizacji zajmujących się edukacją i wychowaniem oraz podmiotów samorządowych. Zwieńczeniem tak uroczystego dnia była uroczysta kolacja, podczas której uczestnicy konferencji kontynuowali m.in. laudacje skierowane do Jubilata.

Kolejny dzień konferencji przebiegał w sześciu równoległe prowadzonych panelach dyskusyjnych. Wystąpienia i głosy w dyskusji poprzedzone były referatami wprowadzającymi. Pierwszy panel dyskusyjny poświęcony był twórczości i tożsamości człowieka nauki. Wystąpienia i dyskusje moderowali prof. dr. hab. Agnieszka Cybal-Michalska, prof. dr. hab. Agata Cudowska, dr. hab. Waldemar Segiet oraz prof. UAM. Referat wprowadzający na temat

społecznych funkcji narracji w książkach i rozprawach profesora Jerzego Nikitorowicza wygłosili prof. dr hab. Andrzej Radziewicz Winnicki i dr hab. Teresa Wilk. Następnie o pedagogicznym wynajdywaniu kultury mówiła dr hab. Hana Červinkova, prof. DSW.

Następnie głos w dyskusji zabrali: prof. dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur, dr hab. Anna Szafrąńska, prof. UŚ, wygłaszając referat nt. *Realizacja edukacji międzykulturowej na pograniczu polsko-czeskim w kontekście Jerzego Nikitorowicza koncepcji pracy szkoły i nauczyciela w środowisku wielokulturowym*; prof. dr hab. Dariusz Kubinowski, snując rozważania nad ideą ekumenizmu metodologicznego Jerzego Nikitorowicza, prof. dr hab. Andrei Harbatski, poruszając tematykę idee antropologii pedagogicznej w twórczości Jerzego Nikitorowicza, dr hab. Monika Wróblewska, omawiając przestrzenie twórczych transgresji w edukacji humanistycznej; dr Adela Kożyczkowska, przybliżając dzieciństwo na pograniczu kultur w literackiej kreacji Horsta Bienka; dr hab. Wioleta Danilewicz, prof. UwB, prowadząc słuchaczy od miejsc kreujących tożsamość po zaangażowane kreowanie miejsca; dr Łukasz Kwadrans, analizując tożsamość Romów w kontekście teorii wielozakresowej i wielowymiarowej tożsamości Jerzego Nikitorowicza.

Drugi panel dyskusyjny oscylował wokół tematyki *Wielokulturowość i międzykulturowość w refleksji pedagogicznej*. O sprawny przebieg wystąpień zadbał prof. dr hab. Mirosława Nowak-Dziemianowicz i dr hab. Ewa Wysocka prof. UŚ. Pierwszy został zaprezentowany referat wprowadzający o regionie i regionalizmie w działalności wybranych polskich organizacji na Zaozniu. Dr hab. Mariusz Korczyński przybliżył postawy wobec „obcych” polskich i ukraińskich studentów w kontekście ich miejsca zamieszkania, a prof. dr hab. Roman Lepert mówił o pograniczu w amerykańskiej historii myśli pedagogicznej.

W toku dyskusji panelowych głos zabrała dr hab. Iwona H. Pugaciewicz. Podczas swojego wystąpienia zwróciła uwagę na tożsamość pedagogiczną „biwalencyjnie skażoną”. Autorka mówiła o trudnej akceptacji i pożytkach płynących z dziewiętnastowiecznej dwukulturowości. Po czym dr hab. Beata Orłowska zaprezentowała temat *Ukraińcy w Gorzowie Wielkopolskim – nowy wymiar wielokulturowego obrazu miasta*. Następnie dr Justyna Pilarska podjęła problem *Pogranicze kulturową szansą czy zagrożeniem? Sarajewski casus*. Dr Kamila Gandecka analizowała zagadnienie komunikacji międzykulturowej w postępowaniu uchodźczym z perspektywy polskich doświadczeń. Kolejne wystąpienie prof. dr hab. Elżbiety Czykwin poświęcone było kontrowersjom polsko-norweskim wokół instytucji Barnevernet. Dr hab. Ewa Kantowicz, prof. UWM, analizowała transnacjonalizm jako obszar działań

inkluzyjnych, a dr hab. Aneta Rogalska-Marasińska, prof. UŁ, rozpatrywała międzykulturową transgresję jako szansę na zrównoważone i wielokulturowe społeczeństwo. Na hybrydalną przyszłość edukacji międzykulturowej uwagę zwróciła dr Sylwia Jaskuła-Korporowicz, zaś dr hab. Dorota Misiejuk, prof. UwB, mówiła o edukacji międzykulturowej w warunkach ponowoczesności.

Wystąpienia i dyskusja w trzecim panelu dyskusyjnym skoncentrowane były wokół tematu *Pogranicze – idea i człowiek w perspektywie pedagogicznej i nauk pokrewnych*. Ten panel prowadził prof. dr hab. Andrzej Sadowski i prof. dr hab. Halina Rusek. Pierwszy referat wprowadzający pt. *Pogranicze polityczne w skali niemożności* wygłosił prof. dr hab. Aleksander Nalaskowski. Prof. Stanisław Palka mówił o poznawczej i praktycznej użyteczności pograniczy pedagogicznych badań pedagogicznych, a dr hab. Krystyna Bleszyńska, prof. SGGW, analizowała narracje pogranicza jako wyzwanie edukacyjne.

Następnie w toku dyskusji pojawiły się takie tematy, jak: *O powrót do źródeł w wychowaniu – czyli o dematematyzacji, defizykalizacji i innych de-monach* (dr hab. Piotr Petrykowski, prof. UMK); *Pogranicze w oglądzie socjologii pogranicza. Czesko polskie rubieże po transformacji* (prof. dr hab. Halina Rusek); *Ku tożsamości wzbogaconej – zadanie człowieka żyjącego w społeczeństwie zróżnicowanym kulturowo* (dr hab. Barbara Grabowska, prof. UŚ); *Człowiek stary pogranicza w świetle badań naukowych* (dr hab. Małgorzata Halicka, prof. UwB; dr hab. Jerzy Halicki, prof. UwB); *Człowiek pogranicza w kulturze teraźniejszości* (dr hab. Alicja Korzeniecka-Bondar); *Kompetencje społeczne człowieka pogranicza* (dr hab. Agata Popławska); *Edukacja globalna jako strategia budowania kultury pogranicza* (dr Agata Świdzińska); *Tożsamość kulturowa Warmii i Mazur* (dr Cezary Kurkowski); *Imigranci w Polsce jako osoby pogranicza kultur. Wyzwania dla polityki migracyjnej* (mgr Andrzej Tkacz). Wszystkie wystąpienia stwarzały podłoże do żywej dyskusji.

Wystąpieniom i dyskusjom w czwartym panelu dyskusyjnym, zatytułowanym *Tożsamość młodzieży w obliczu przemian współczesnej kultury*, przewodniczyły dr hab. Klaudia Węc, prof. AI, oraz prof. dr hab. Agnieszka Gromkowska-Melosik, która wygłosiła referat na temat *Wysokie obcasy i problemy emancypacji kobiet*. Następnie dr hab. Jolanta Suchodolska podjęła problematykę dotyczącą studiujących młodych dorosłych w procesie poszukiwania siebie na pograniczu życiowych wyborów. Wśród naukowców występujących w panelu czwartym byli dr hab. Joanna Ostouch-Kamińska, prof. UWM, z tematem *Dwa światy. Kulturowe przestrzenie funkcjonowania kobiet i mężczyzn*; dr hab. Konstanty Karpiński, prof. Grodzieńskiego Uniwersytetu Państwowego im. Yanki Kupały w Grodnie, z głosem nt. *Zadania, związane z sensem*

życia, w podmiotowym rozwoju osobowości. Następnie dr hab. Małgorzata Niesiołbędzka, prof. UwB, analizowała rolę statusu w kulturze konsumpcjonizmu i mediów społecznościowych. Dr Barbara Chojnacka-Synaszko mówiła o pomocy młodzieży w rozeznaniu się w tym, co własne, inne, wspólne, prezentując działania w zakresie edukacji wielokulturowej/międzykulturowej podejmowane w rodzinach i na terenie szkół średnich zlokalizowanych w powiecie cieszyńskim. W dalszej kolejności podjęte zostały następujące tematy *Refleksyjność studentów w sytuacji dynamizmu przemian współczesnego świata* (dr Anna Perkowska-Klejman); *Białoruska tożsamość a kształcenie – na przykładzie systemu szkolnictwa średniego dla mniejszości narodowej białoruskiej w Polsce i systemu szkolnictwa średniego na Białorusi* (dr Alicja Joanna Siegień-Matyjewicz, dr Marek Matyjewicz); *Kulturowe uwarunkowania przemian modelu męskiej roli płciowej. Ocena tradycyjnego i partnerskiego modelu męskości dokonana przez mężczyzn – w perspektywie odzwierciedlonej kobiet oraz innych mężczyzn* (dr Agnieszka Nowakowska-Kaliszuk); *Współdziałanie dydaktyczne nauczycieli i studentów w fazach procesu kształcenia w ich ocenie – wyniki badań* (dr hab. Anna Krajewska (UwB, Białystok); *Zasoby osobiste a radzenie sobie w sytuacjach stresujących w grupie młodzieży pogranicza* (dr Karol Konaszewski).

Referaty wprowadzające, wystąpienia w piątym panelu dyskusyjnym skoncentrowane były wokół problematyki społecznej w świetle kulturowych uwarunkowań procesów wychowania. Tę część obrad prowadzili prof. dr hab. Ewa Syrek, prof. dr hab. Tadeusz Pilch, prof. dr hab. Alina Szczurek-Boruta. Prof. dr hab. Danuta Urbaniak-Zajac wygłosiła referat na temat *Pedagogika społeczna wobec praktyki*. Cykl wystąpień do dyskusji rozpoczęła dr hab. Anna Kieszkowska, prof. UJK, prezentując temat *Inny w przestrzeni społecznej – z obserwacji pedagoga*. Następnie prof. dr hab. Małgorzata Orłowska podjęła kwestię wychowania do czasu wolnego jako fundamentalny element partycypacji społecznej. Dr hab. Arkadiusz Urbanek referował na temat systemu penitencjarnego wobec wyzwań wielokulturowości osadzonych. W dalszej kolejności dr Marta Guziuk-Tkacz zwróciła uwagę na problematykę związaną z diagnostyką i terapią pedagogiczną o charakterze transkulturowym będącą odpowiedzią na wyzwania współczesności. Dr Marta Mirosława Perkowska przedstawiła międzykulturową refleksję pedagogiczną dotyczącą transplantacji. Mgr Kinga Konieczny mówiła o mobilnej szkole jako narzędziu wsparcia edukacji nieformalnej. Dr Krzysztof Czykier podjął temat *Babcia i dziadek w narracjach dorosłych wnuków. Kontekst pedagogiczny*. Następnie międzygeneracyjne uwarunkowania kształtowania się ojcowskiej

tożsamości zaprezentował dr hab. Tomasz Sosnowski. Dr hab. Jolanta Muszyńska przybliżyła temat *Wspólnoty lokalno-parafialne – codzienność życia ludzi działających*. Na tożsamość rodzinną jako ważny wymiar wielotożsamości człowieka zwrócił uwagę dr hab. Tomasz Bajkowski.

Szósty panel dyskusyjny dotyczył relacji międzykulturowych w obliczu przemian systemu edukacyjnego. Dyskusje i wystąpienia moderowali prof. Mirosława Nowak-Dziemianowicz oraz dr hab. Janina Uszyńska Jarmoc prof. UwB. Pierwszy referat wprowadzający na temat komunikowania w relacjach międzykulturowych przedstawił dr hab. Leszek Korporowicz, prof. UJ. W dalszej kolejności zostały wygłoszone następujące tematy: *Niecodzienna codzienność szkół polskich na Łotwie. Przypadek szkoły skazanej na (nie)byt* (dr hab. Marta Maria Urlińska); *Współpraca międzynarodowa nauczycieli: profesjonalne uczenie się i doskonalenie ponad granicami* (dr Marta Kowalczyk-Wałędział); *Segregacja czy integracja – sytuacja uczniów ze słabą znajomością języka polskiego w oddziałach przygotowawczych* (dr Ewa Dąbrowa); *Wielokulturowość w Australijskim systemie edukacyjnym – cele, priorytety i rozwiązania praktyczne* (dr Jarosław Korczak); *Kompetencje międzykulturowe członków rodzin wielokulturowych* (dr Ewa Sowa-Behtane); *Kompetencje międzykulturowe – prezentacja narzędzia oraz wyników badań własnych* (mgr Marta Bem); *Kulturowe determinanty osiągnięć w przestrzeni edukacyjnej i zawodowej* (dr Marcin Kolemba); *Znaczenie warsztatów międzykulturowych w pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą z rodzin dysfunkcyjnych* (mgr Agnieszka Sołbut); *Znaczenie organizacji pozarządowych w budowaniu tożsamości mniejszości narodowych pogranicza* (mgr Maciej Żywno); *Edukacja do wartości w zróżnicowaniu kulturowym* (mgr Paweł Garbuzik).

Kolejnym elementem konferencji była sesja posterowa. Na postawie treści posterów przygotowanych przez jej uczestników została podjęta dyskusja wokół następujących tematów: *Moje miejsce? Przestrzeń szkoły w percepcji dzieci z doświadczeniem migracji* (dr Anna Młynarczuk-Sokołowska); *Teatr niezawodowy na pograniczu. Egzemplifikacje teoretyczne i empiryczne* (mgr Urszula Namiotko); *Wybrane kierunki rozwoju edukacji regionalnej na pograniczu* (dr Joanna Sacharczuk i Dr Alina Szwarz); *Sztuka pogranicza w miastach globalnych* (mgr Joanna Salska Mcneil); *Seksualność na pograniczu. Potrzeby seksualne młodych dorosłych* (mgr Julia Szabuńko).

Ostatni punkt merytoryczny konferencji stanowiło jej podsumowanie dokonane przez dziekana Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku dr. hab. Mirosława Sobeckiego, prof. UwB. Zaprezentowane w trakcie spotkania teoretyczne analizy, wyniki empirycznych dociekań oraz

egzemplifikacje dobrych praktyk edukacyjnych umożliwiły interdyscyplinarną dyskusję wokół wciąż aktualnych problemów oraz nowych wyzwań związanych z edukacją w warunkach wielokulturowości i tym samym konstruowania tożsamości człowieka pogranicza. Jak zauważa Jerzy Nikitorowicz, kontekst rozumienia pogranicza aktualnie poszerza się. Pogranicze staje się naturalnym środowiskiem współczesnego człowieka (Nikitorowicz, 2009, s. 125). Tym samym, zarówno naukowcy, jak i praktycy obradujący nad zagadnieniami z zakresu edukacji międzykulturowej, mając świadomość istoty wielu kwestii naukowych, których nie udało się wyczerpać podczas konferencji, wyrazili gotowość do udziału w kolejnych, cyklicznych spotkaniach inicjowanych przez Katedrę Edukacji Międzykulturowej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku. Konferencja została uroczystie zakończona przez prof. dra hab. Jerzego Nikitorowicza. Efektem pracy uczestników konferencji jest m.in. monografia naukowa *Przestrzeń międzykulturowa w badaniach i praktyce edukacyjnej*, przygotowana pod redakcją Jerzego Nikitorowicza, Anny Młynarczuk-Sokołowskiej i Urszuli Namiotko, która bez wątpienia wzbogaca dorobek polskiej edukacji międzykulturowej (Nikitorowicz, Młynarczyk-Sokołowska i Namiotko, 2019).

Bibliografia

- Nikitorowicz, J. 1996. Edukacja wobec problemu kształtowania „człowieka pogranicza”. *Test*, 1, ss. 66.
- Nikitorowicz, J. 2001. *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja Międzykulturowa*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie „Trans Humana”.
- Nikitorowicz, J. 2009. *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa: WAiP.
- Nikitorowicz, J. 2018. *Etnopedagogika w kontekście wielokulturowości i ustawnie kształtującej się tożsamości*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Nikitorowicz, J., Młynarczyk-Sokołowska, A. i Namiotko U. red. 2019. *Przestrzeń międzykulturowa w badaniach i praktyce edukacyjnej*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Sadowski, A. 1996. Od miast przygranicznych do miast pogranicza. *Pogranicze. Studia Społeczne*, 5, ss. 5–25.
- Sobecki, M., Misiejuk, D., Muszyńska, J. i Bajkowski T. red. 2019. *Człowiek pogranicza. Wyzwania humanistycznej edukacji*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.